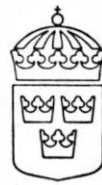

Motion till riksdagen

1985/86:Jo 231

Martin Olsson m. fl. (c)

Översyn av jordförvärvslagen

Mot.
1985/86
Jo231 – 233

Trots upprepade krav i riksdagen och den omfattande debatten i olika delar av vårt land om nödvändigheten av en översyn av jordförvärvslagen har riksdagens socialistiska majoritet senast den 15 januari i år avvisat kraven på ett riksdagsuttalande om översyn av lagen och vilken inriktning översynen främst bör ha.

Vi tar därför åter upp frågan motionsledes och främst vikten av att om möjligt göra jordförvärvslagen i högre grad till ett verktyg för att få – eller bevara – en livskraftig landsbygd med tillräckligt befolkningsunderlag för trivsel, gemenskap och underlag för service.

Svensk landsbygd har alltid bestått av såväl heltids- som olika typer av deltids- och kombinationsjordbruk. Trots att jordbrukspolitiken alltsedan 1940-talet syftat till att skapa s. k. bärkraftiga enheter är alltjämt majoriteten av de ca 110 000 jordbrukarna deltids- eller kombinationsjordbrukare. Inkomstundersökningar visar att mer än hälften av jordbrukarfamiljernas inkomster härrör från annat än lantbruket.

Den hittillsvarande uppdelningen enligt jordförvärvslagen mellan å ena sidan bärkraftiga, utvecklade eller utvecklingsbara heltidslantbruk och å andra sidan icke utvecklingsbara lantbruk, alltså de som ej ger en familj full bärning, blir allt svårare att upprätthålla. Även bland många brukare av fastigheter, som på grund av storlek betraktas som bärkraftiga, är det allt vanligare att en av makarna – eller båda – har hel- eller deltidarbete utanför jordbruket. Som en följd av den tekniska utvecklingen och kortare arbetstid blir detta möjligt för familjer med allt större arealer.

Enligt gällande riktlinjer för jordbrukspolitiken skall rationaliseringsverksamheten bedrivas och i första hand främja uppbyggande och vidmakthållande av effektiva familjeföretag, som avses ge en familj full selsättning och erforderliga inkomster. För att kunna bygga upp nya bärkraftiga familjeföretag hindras andra familjer från att få köpa mindre jordbruk och driva dessa vid sidan av annat förvärvsarbete.

Många ställde stora förhoppningar till att 1977 års riktlinjer för jordbrukspolitiken och 1979 års jordförvärvslag skulle göra det lättare att få förvärva mindre, s. k. icke utvecklingsbara, jordbruk – liksom till att dessa jordbrukspolitiska beslut innebar viktiga förbättringar från allmän jordbrukssynpunkt. Men enligt vad vi erfarit från olika delar av landet – vi representerar olika län – och vid kontakter med synnerligen många som vill slå vakt om landsbygdens intressen, så synes inte lantbruksnämndernas praxis ha ändrats nämnvärt. Det har alltså inte blivit märkbart lättare

att få förvärva mindre jordbruk, möjligen med undantag av de tillstånd som getts i samband med glesbygdstöd.

Mot. 1985/86
Jo231

Framtiden för landsbygden

Hur kommer svensk landsbygd att se ut när rationaliseringspolitiken hunnit genomföras? Hur ser den ut sedan lantbruksnämnderna någon gång hunnit pröva ägarskiftet på alla fastigheter?

Svaret är att det kommer att bli allt glesare mellan gårdarna och att befolkningen, mest bestående av heltidsjordbrukande familjer, blir alltför liten för att ge underlag för service och förutsättningar för trivsel.

Är det en sådan landsbygd vi verkligen vill ha i vårt land? Och skall vi driva utvecklingen i denna riktning? Statistiska centralbyrån har i en nyss lämnad rapport visat att vart sjätte jordbruk kommer att försvinna fram till 1995. Detta sker trots att storleksrationaliseringen dock hindras något så länge vissa släktförvärv är undantagna lantbruksnämndens prövning. Men skulle strukturutredningens förslag genomföras, bortfaller även barnens rätt att förvärva, om strukturplanen fastställs. Dessutom föreslår denna utredning begränsning av rätten för syskon att överta en fastighet tillsammans.

Aktuella utredningsförslag avser alltså att påskynda utvecklingen mot allt färre gårdar på landsbygden och därigenom öka hotet mot landsbygdens framtid och en framtid för småjordbrukarfamiljer.

Både heltids- och deltidjordbruk behövs

För att få eller behålla en tillräckligt stor befolkning på landsbygden behövs även i framtiden både heltids- och deltidjordbrukande familjer samt människor som bor där och helt ägnar sig åt annat arbete i bygden eller pendlar till större eller mindre tätorter.

Endast med en sådan struktur på landsbygden får vi tillräckligt befolkningsunderlag för skolor, affärer, kommunikationer och annan service. Denna struktur är därför förutsättningen för trivsel och gemenskap och därigenom för socialt väl fungerande boendemiljöer på landsbygden. De s. k. bärkraftiga lantbruksenheterna är grunden såväl för vår livsmedelsproduktion som för landsbygden. Men vid sidan av dessa enheter måste det enligt vår mening även i framtiden finnas utrymme för mindre enheter.

Många yngre familjer vill etablera sig på landsbygden på ett mindre jordbruk, som de kanske vill utveckla eller som de avser att driva som deltidjordbruk på lång sikt. För många är boendet och verksamheten på ett deltidjordbruk en miljö som de mycket gärna vill leva i och låta sina barn växa upp i. Inom ramen för valfriheten är det viktigt att sådana familjers önskemål kan tillgodoseas. Utan tvivel tillför deltidjordbrukarfamiljer sin bygd resurser utöver vad jord och skog kan ge underlag för. Köpkraften på landsbygden ökar därigenom. Kraven på samhälleligt stöd till de mindre enheterna torde också vara minimala.

Ett annat förhållande som talar för att det mindre jordbruket har en speciell plats i vår moderna tid är strävandena efter miljöriktiga, kemikalie-

fria och kanske även på andra sätt alternativa odlingsformer. Det är driftinriktningar som åtminstone i inledningskedet passar särskilt väl för det mindre jordbruket och som deltidjordbrukare, som inte är lika beroende av det kortsiktiga ekonomiska utfallet, kan ha lättare att pröva och utveckla än de större jordbrukarna.

Mot. 1985/86
Jo231

Jordförvärvslagen bör ses över

I interpellationssvar till undertecknad Olsson den 19 november 1985 upp gav jordbruksministern att mot bakgrund av strukturutredningen och dödsboudretredningen och med hänsyn till de erfarenheter som föreligger bör behovet av en översyn av jordförvärvslagen övervägas. Några löften om att denna översyn skulle syfta till att göra det lättare att förvärva mindre jordbruk gavs inte av jordbruksministern och gavs inte heller i riksdagsdebatten den 15 januari i år om vår och övrigas fjolårsmotioner med detta krav. I budgetpropositionen sägs inget om någon förestående översyn av jordförvärvslagen.

Kommer strukturutredningens förslag att vara en utgångspunkt för en översyn av jordförvärvslagen kan det medföra att utredningsarbetet går i helt annan riktning än de strävanden vi här ger uttryck för och som synnerligen många som slår vakt om landsbygden arbetar för.

Vi anser att en översyn av jordförvärvslagen snarast bör företas och förslag till ändringar framläggas med hänsyn till vunna erfarenheter och den aktuella och beräknade samt önskvärda utvecklingen inom jordbruket och på landsbygden.

För det första vill vi fastslå att vi är övertygade om att det även i framtiden behövs en jordförvärvslag för att tillgodose både samhällets strävanden och enskilda människors önskemål.

Eftersom vi särskilt vill slå vakt om att få tillräckligt befolkningsunderlag på landsbygden måste storleksrationaliseringskriteriet vägas mot vad som är en önskvärd utveckling för bygden och strävan efter att – om möjligt – tillgodose människors önskemål att etablera sig på landsbygden på mindre jordbruk.

Vilka fastigheter som är "utvecklingsbara" eller "icke utvecklingsbara" bör för framtiden inte endast få avgöras av lantbruksnämnderna utan i högre grad av den som vill bosätta sig på och tror på en framtid för sig och sin familj på denna gård.

Vår strävan är självklart inte att förhindra att det byggs upp och vidmakthålls bärkraftiga enheter som avses ge en familj full sysselsättning och tillräckliga inkomster. Men förutom nuvarande strävanden måste det även som viktiga målsättningar anges att slå vakt om intresset att ha tillräckligt befolkningsunderlag i en bygd och att stimulera till bosättning. Vid sidan av de s. k. bärkraftiga enheterna skall även för framtiden få finnas mindre jordbruk. De olika förutsättningarna i olika bygder måste även beaktas i större utsträckning.

En allsidig sammanvägning av olika synpunkter, strävanden och intressen måste självklart göras vid bedömning av varje tillståndsärende. Liksom vid förvärv av övriga jordbruksfastigheter skall spekulation om möj-

ligt förhindras. I de fall då förvärvstillstånd bör förenas med krav på bosättning på fastigheten, bör detta ske på samma grunder som när det gäller s. k. utvecklingsbara fastigheter, eftersom strävan skall vara att öka boendet på landsbygden.

Prisprövningen infördes i 1979 års jordförvärvslag mot bakgrund av 1970-talets förhållande med oroande prisutveckling på jordbruksfastigheter. Under översynen bör prisprövningen utvärderas, särskilt mot bakgrund av att flera exempel påtalats där den lett till föga rimliga resultat för jordbrukare som lagt ned tid, kraft och pengar på fastigheten under ett strävsamt liv och självklart har ett intresse och en rätt att få för honom skälig köpeskilling när han skall avyttra.

1979 infördes i jordförvärvslagen kravet på förvärvstillstånd för alla släktingars förvärv med undantag endast för make och barn. För alla som är angelägna om att den fastighet som de själva och kanske deras förfäder ägt och brukat skall gå vidare till kommande generationer i släkten – även om fastigheten är ett mindre jordbruk – upplevs de nuvarande reglerna som ett hot. Detta försöker man ofta att skydda sig emot genom att överlåta gården till mer än ett av barnen, så att det är säkrare att någon av dem och deras barn kan fortsätta att ha gården utan att det skall underkastas lantbruksnämndens prövning.

Eftersom begränsningarna i arvsberättigade släktingars förvärvsrätt ofta ifrågasätts och eftersom reglerna tillkom mot bakgrund av den speciella situationen inom jordbruksnäringen under 1970-talet bör enligt vår mening även denna fråga analyseras och utvärderas av en kommande utredning från bl. a. rättsliga, allmänna och jordbrukspolitiska synpunkter.

I många bygder är det nu på grund av åldersstruktur och svag ekonomi inom jordbruket risk för att ingen vill fortsätta att driva jordbruk. Även sådana problem och vikten av att om möjligt behålla alla jordbruksbygder bör beaktas vid en översyn.

I Danmark genomförs nu lättnader i förvärvslagstiftningen i vad gäller mindre fastigheter. Erfarenheterna från Danmark bör kunna vara av värde även för vårt land.

Om inte starka samhällsintressen talar däremot bör inom jordbruksområdet liksom i övrigt i vårt samhälle enskilda människors önskemål om möjligt tillgodoses. För detta talar överväganden om lättnader i förvärvsreglerna för dem som vill förvärva och bosätta sig på mindre fastigheter.

Med hänsyn till att regeringen inte gett några som helst utfästelser att en eventuell översyn av jordförvärvslagen skall ha den nämnda i korthet angivna inriktningen bör riksdagen hos regeringen begära att en översyn företas i denna riktning och förslag till ändringar eller kompletteringar framläggs.

Hemställan

Mot. 1985/86

Jo231

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att en parlamentarisk utredning tillsätts för översyn av jordförvärvslagen för att bl. a. stärka förutsättningarna för förvärv och innehav av mindre jordbruk i syfte att verka för en levande landsbygd och ökat tillgodoseende av människors önskemål att etablera sig på landsbygden.

Stockholm den 24 januari 1986

Martin Olsson (c)

Rune Gustavsson (c)

Jan Hyttring (c)

Elving Andersson (c)

Ingvar Karlsson (c)

i Bengtsfors

Pär Granstedt (c)

Marianne Karlsson (c)

Birgitta Hambraeus (c)

Marianne Andersson (c)